

Inženjerska ekonomija

Prof. dr Ivan Mihajlović

imihajlovic@mas.bg.ac.rs

kabinet: 401

Sadržaj predmeta

- Osnovni pojmovi mikro i makro ekonomije
- Proizvodnja i proizvodni faktori
- Troškovi proizvodnje
- Tražnja i ponuda
- Sistem ekonomskih odnosa sa inostranstvom
- Koncept “održivog razvoja”
- Tehnološke promene, tranzicija i globalizacija

Sadržaj predmeta

- Osnovni pojmovi mikro i makro ekonomije
- Proizvodnja i proizvodni faktori
- Troškovi proizvodnje
- Tražnja i ponuda
- **Sistem ekonomskih odnosa sa inostranstvom**
- Koncept “održivog razvoja”
- Tehnološke promene, tranzicija i globalizacija

Ekonomski odnosi sa inostranstvom

- Ekonomski odnosi sa inostranstvom (spoljno-trgovinski odnosi) predstavljaju ukupni efekat ekonomskih odnosa između pojedinačnih privredi i predstavljaju deo međunarodnih odnosa jedne zemlje u okviru kojih se vrši trgovina sa delom sopstvene proizvodnje.
- Objekt ovakve trgovine bi trebao biti deo sopstvene proizvodnje koji prevazilazi potrebe sopstvenog tržišta (tražnju domaćih kupaca) - koji se izvozi
- Takođe, deo tražnje domaćeg tržišta, koji nije zadovoljen domaćom proizvodnjom se mora pokriti uvozom.
- U praksi, celokupni ovaj sistem je značajno složeniji iz brojnih razloga (cena, razvijenost tržišta, veličina tržišta, politički odnosi, itd)
- To dovodi do izvoza i onih proizvoda koji se mogu plasirati na domaćem tržištu, kao i do uvoza proizvoda koji su konkurencija domaćoj proizvodnji- čime se omogućuje veći asortiman ponude.

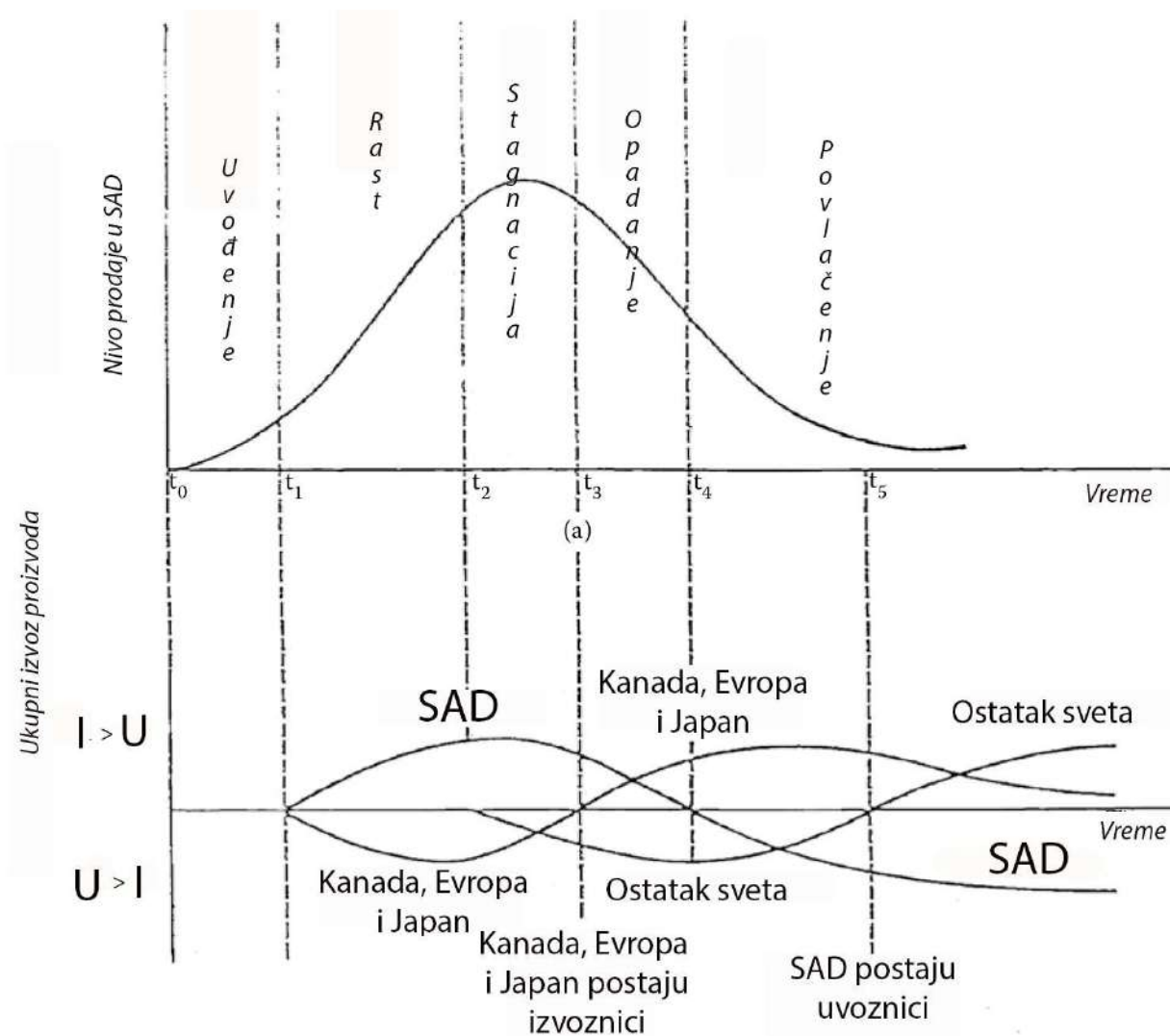
Ekonomski odnosi sa inostranstvom

- Postoje značajne razlike u zavisnosti od vrste ekonomije pojedinih zemalja, u smislu ekonomske veličine tržišta i nivoa ekonomskog razvoja. Ipak, moguće je izdvojiti određene opšte funkcije sistema ekonomskih odnosa sa inostranstvom (Janiček i Krepl, 2009):
 - *Transformaciona funkcija* - predstavlja uticaj spoljne trgovine na kreiranje unutrašnje ekonomske ravnoteže;
 - *Funkcija rasta* - preko koje se se u izvesoj meri čuva domaća radna snaga, kao i ostali faktori proizvodnje, korišćenjem internacionalne raspodele radne snage i međunarodno tržište sirovina i kapitala
 - *Spoljna trgovina* može da deluje i kao *barijera* domaćeg ekonomskog rasta
 - Postoji međusobna interakcija između rasta (ili opadanja) nacionalnog dohotka i porasta (ili opadanja) izvoza.

Ekonomski odnosi sa inostranstvom

- Najveću komparativnu prednost (pa samim time i najveće mogućnosti izvoza) imaju zemlje sa najvećim nivoom tehnološkog razvoja
- Tehnološki jaz - Određeni novi proizvod, koji se izvozi iz zemlje A u zemlju B, može održati komparativnu prednost samo dok domaći proizvođači ne postanu dovoljno kompetentni da pokrenu sopstvenu proizvodnju

IZVOR: Wels L.T. (1972): The Product Life cycle and international Trade. Harvard Business School Press,
 IISA · iSRN 078-0875840956

Ekonomski odnosi sa inostranstvom

- Internacionalno se koristi indikator procene uticaja razvijenosti spoljne trgovine na nacionalnu ekonomiju (TT - terms of trade index):

- $$TT = \frac{P_{ex}}{P_{im}} \times 100$$

Gde su:

- P_{ex} - index cena izvoza
- P_{im} - index cena uvoza
- Poželjno je da vrednost TT bude > 100

Ekonomski odnosi sa inostranstvom

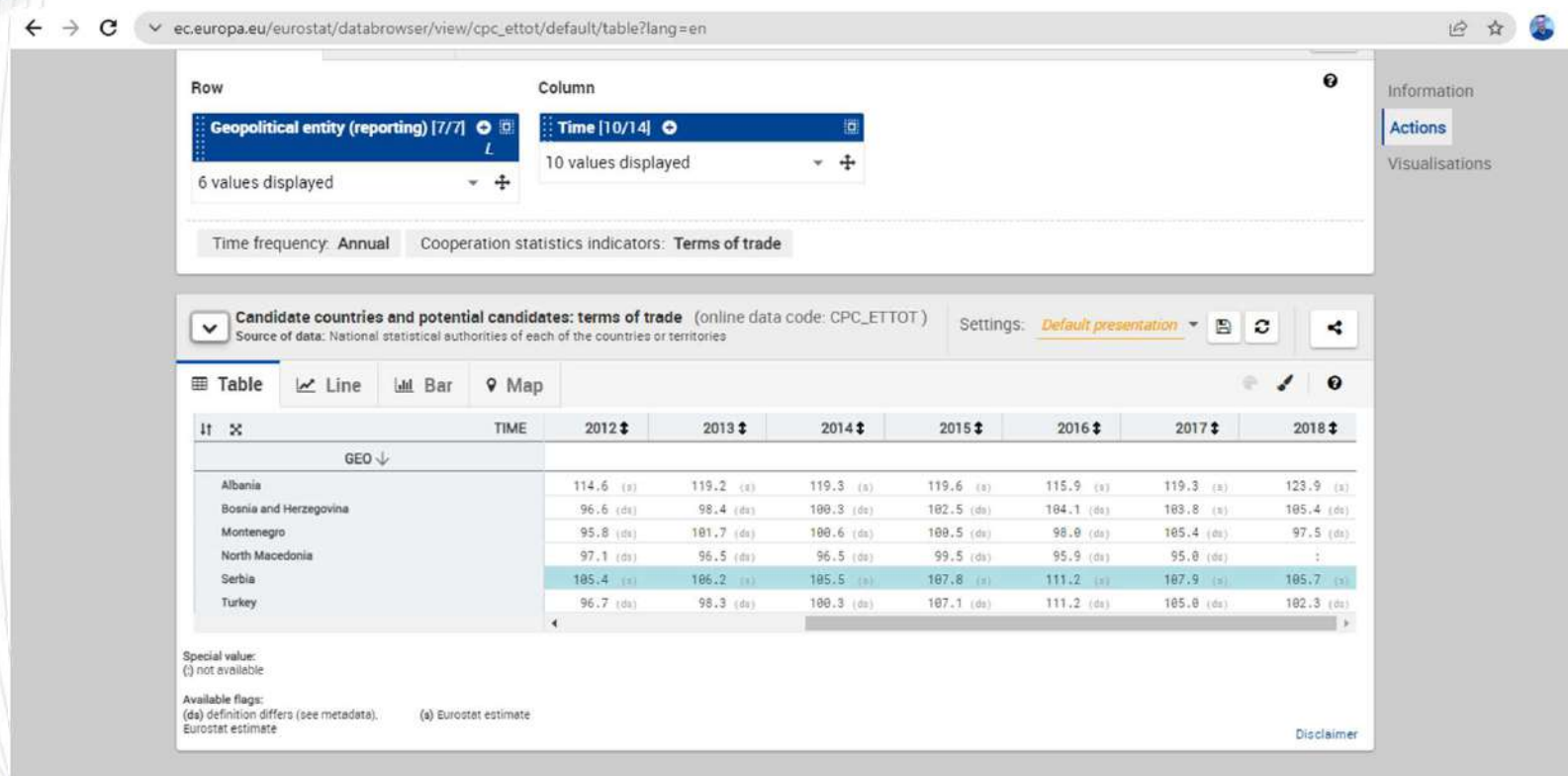
EUROSTAT baza za TT vrednosti za zemlje kandidate:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/cpc_ettot/default/table?lang=en

[EUROSTAT baza za TT vrednosti za zemlje članice EU - petogodišnja promena:](#)

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tipsna30/default/table?lang=en>

Ekonomski odnosi sa inostranstvom

Ekonomski odnosi sa inostranstvom

Sadržaj predmeta

- Osnovni pojmovi mikro i makro ekonomije
- Proizvodnja i proizvodni faktori
- Troškovi proizvodnje
- Tražnja i ponuda
- Sistem ekonomskih odnosa sa inostranstvom
- **Koncept “održivog razvoja”**
- Tehnološke promene, tranzicija i globalizacija

Koncept “održivog razvoja”

- **Održivi razvoj se može definisati kao potreba sadašnjosti bez ugrožavanja sposobnosti budućih generacija da zadovolje sopstvene potrebe (Barbier & Burgess, 2019).**
- Čini se da postoji nerešivi sukob između ekonomskog, tehnološkog, društvenog i ekološkog razvoja.
- U savremenom poslovanju, nije dovoljno postići određeni nivo razvoja u datom momentu vremena. Razvoj mora biti i održiv tokom vremena.

Koncept “održivog razvoja”

- Samim time, samo postavljanje pitanja “*Koliko su naše poslovne operacije dobre u isporuci vrednosti koje tržište traži ?*” nije dovoljno
- Podjednako je od značaja i pitanje “*Kako se tržište može promeniti i učiniti trenutne vrednosti neadekvatnim ?*” i
- “*Kako možemo razviti naše poslovne operacije tako da se one mogu prilagoditi novim tržišnim uslovima ?*”

Koncept “održivog razvoja”

UN ciljevi održivog razvoja, postavljeni 2015. godine sa ciljem dostizanja 2030. godine:

- (1) Bez siromaštva, (2) Bez gladi, (3) Dobro zdravlje i blagostanje, (4) Kvalitetno obrazovanje, (5) Ravnopravnost polova, (6) Čista voda i kanalizacija, (7) Pristupačna i čista energija, (8) Dostojanstven rad i ekonomski rast, (9) Industrija, inovacije i infrastruktura, (10) Smanjena nejednakost, (11) Održivi gradovi i zajednice, (12) Odgovorna potrošnja i proizvodnja, (13) Klimatska akcija, (14) Život ispod vode, (15) Život na kopnu, (16) Mir, pravda i jake institucije, (17) Partnerstva za ciljeve.

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

17 GOALS TO TRANSFORM OUR WORLD

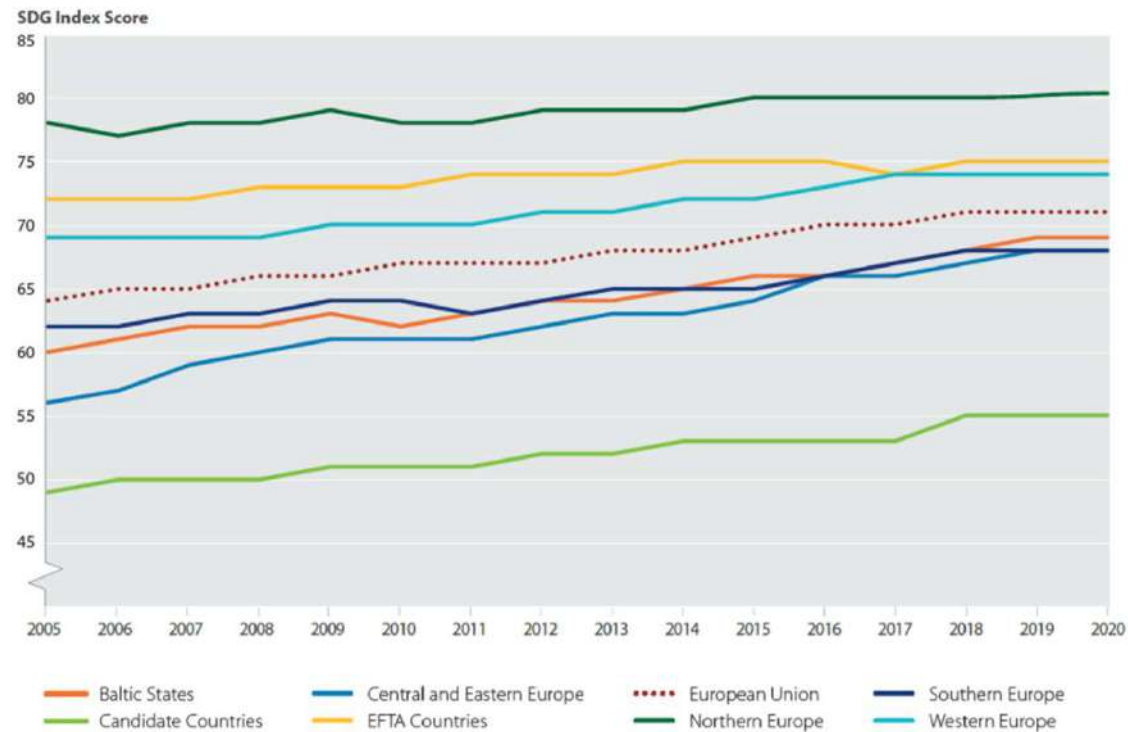
Koncept “održivog razvoja”

- 2023: Europe sustainable development report:
 - <https://dashboards.sdgindex.org/>

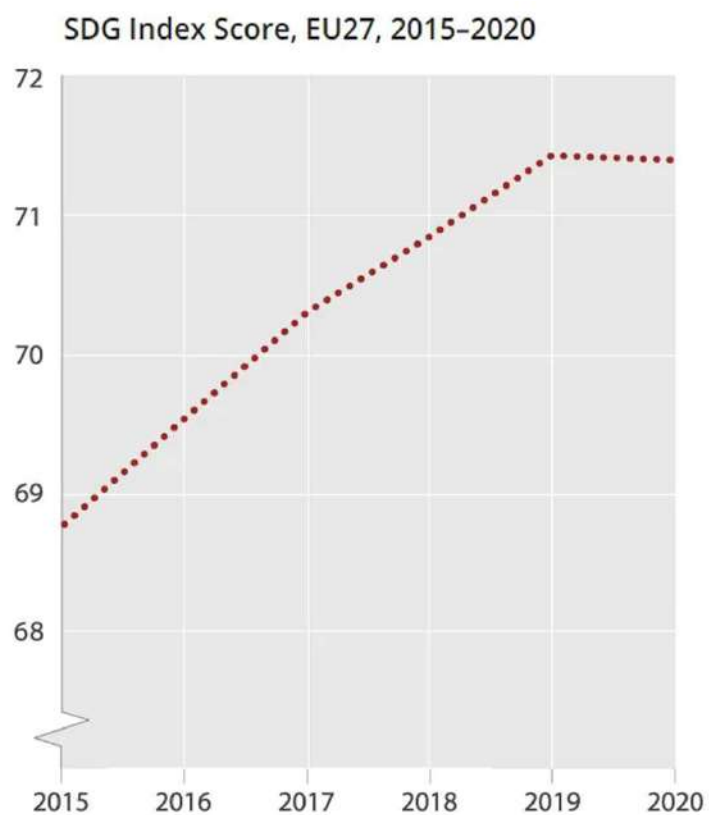
Koncept “održivog razvoja”

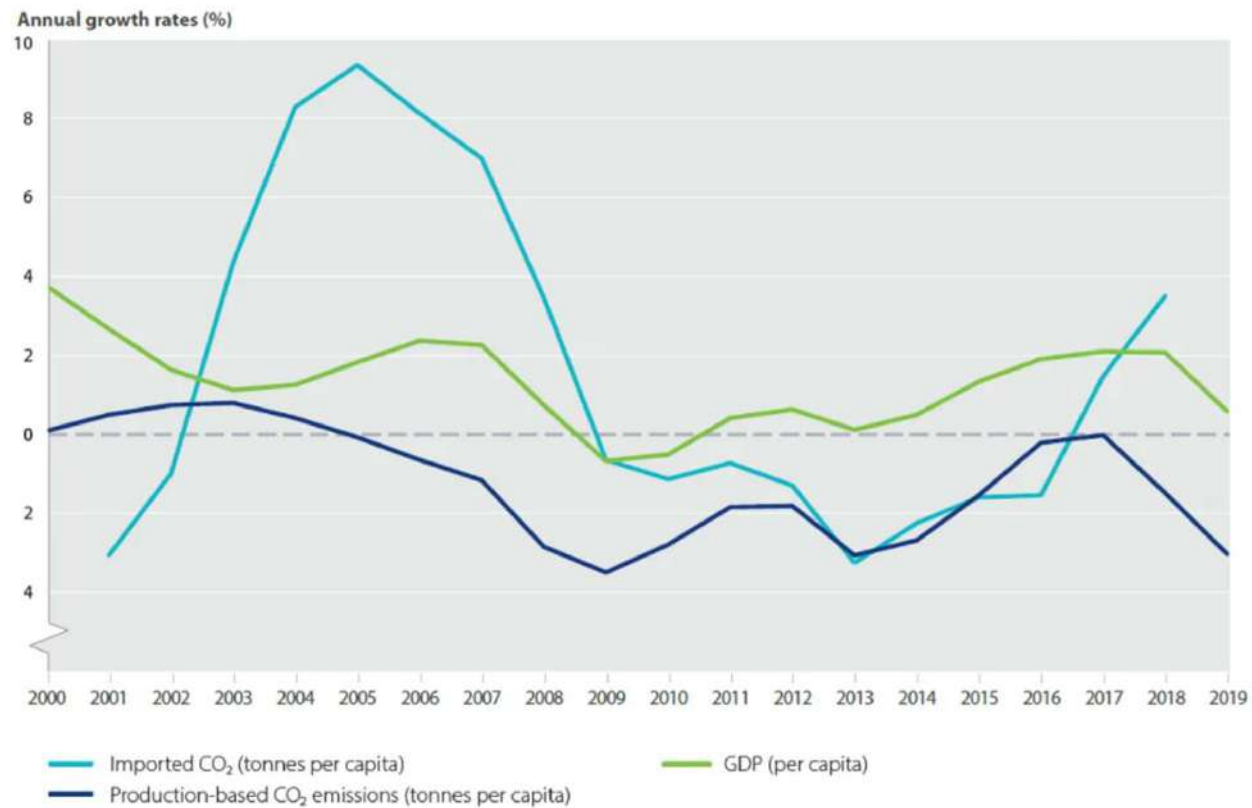
unsdsn.org/2021-europe-sustainable-development-report

Koncept “održivog razvoja”

Koncept “održivog razvoja”

Ekološki otisak - pokazatelj održivog razvoja

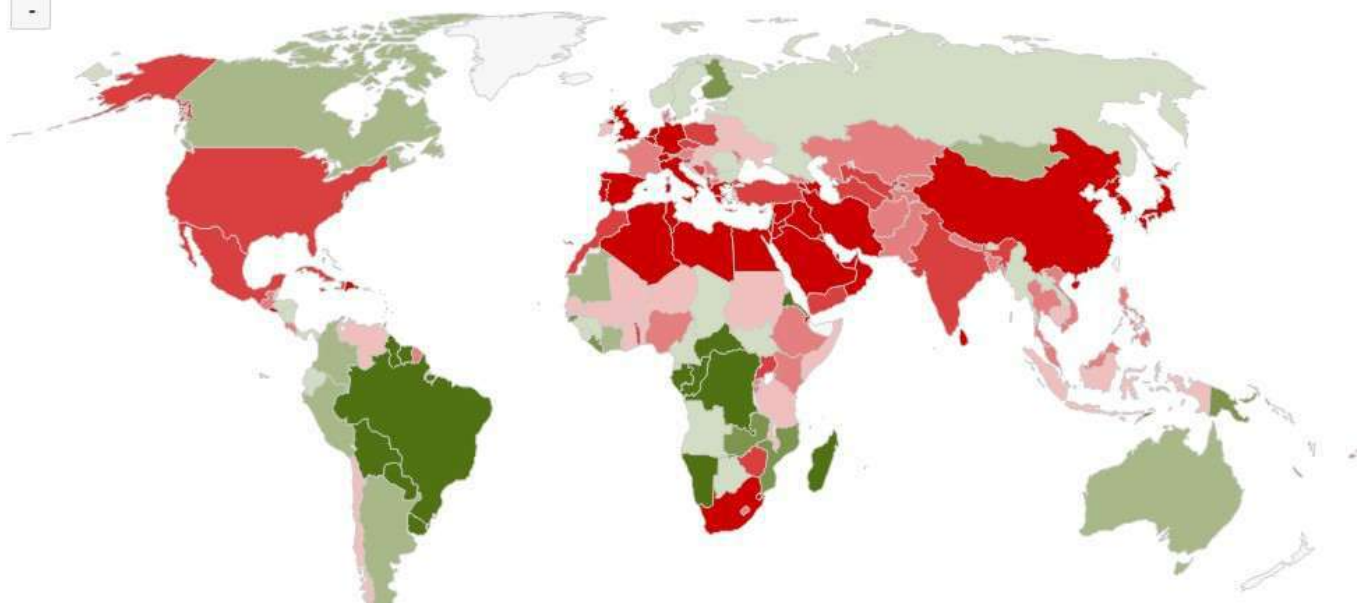
- Definicija Global Footprint Network-a: „*Ekološki otisak je jedina metrika koja meri koliko prirode imamo i koliko prirode koristimo.*”
- „*Obračun ekološkog otiska meri potražnju i ponudu prirode.*“
- <https://www.footprintnetwork.org/our-work/ecological-footprint/>

Ekološki otisak - pokazatelj održivog razvoja

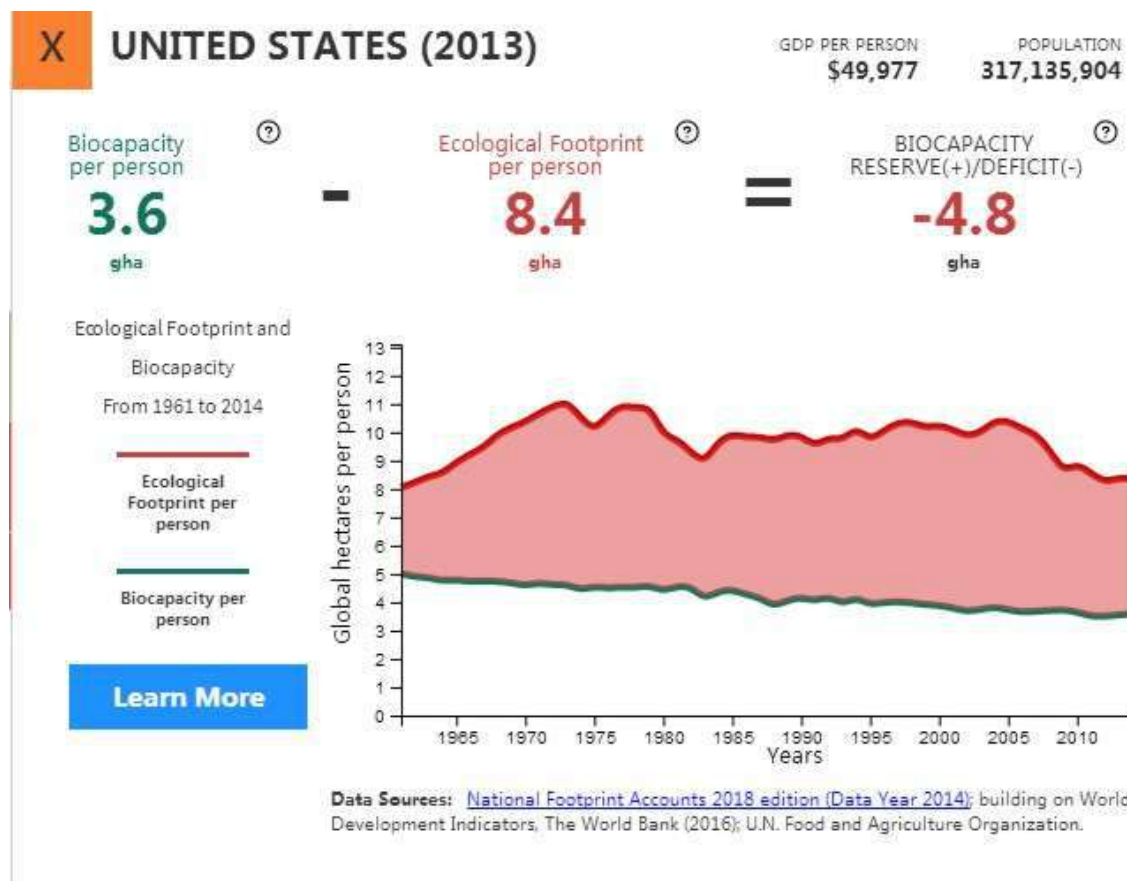

Global Footprint Network
Advancing the Science of Sustainability

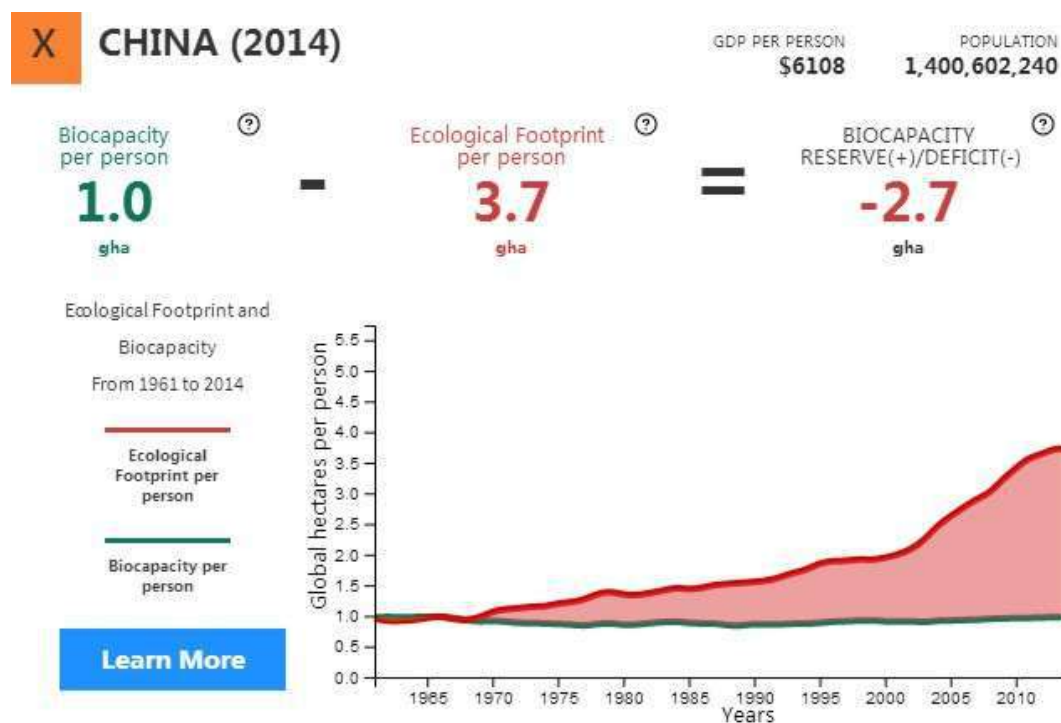
[HOME](#) [EXPLORE DATA](#) [ABOUT THE DATA](#) [API](#)

Ekološki otisak - pokazatelj održivog razvoja

Ekološki otisak - pokazatelj održivog razvoja

Data Sources: [National Footprint Accounts 2018 edition \(Data Year 2014\)](#); building on World Development Indicators, The World Bank (2016); U.N. Food and Agriculture Organization.

Ekološki otisak - pokazatelj održivog razvoja

X SERBIA (2014)

GDP PER PERSON
\$5593

POPULATION
8,892,815

Biocapacity
per person
1.6
gha

-

Ecological Footprint
per person
3.0
gha

=

BIOCAPACITY
RESERVE(+)/DEFICIT(-)
-1.4
gha

Ecological Footprint and
Biocapacity
From 1961 to 2014

Ecological
Footprint per
person

Biocapacity per
person

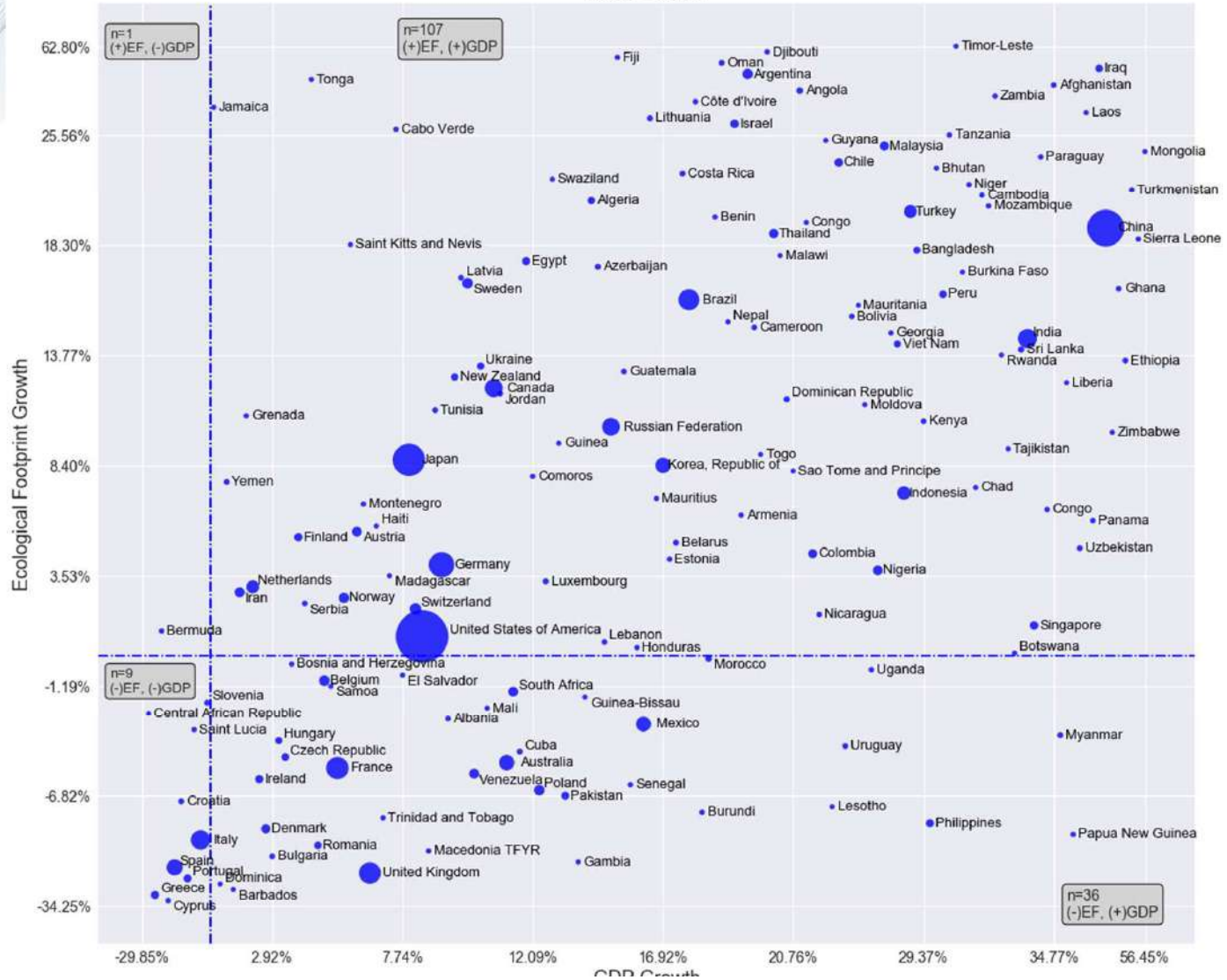
[Learn More](#)

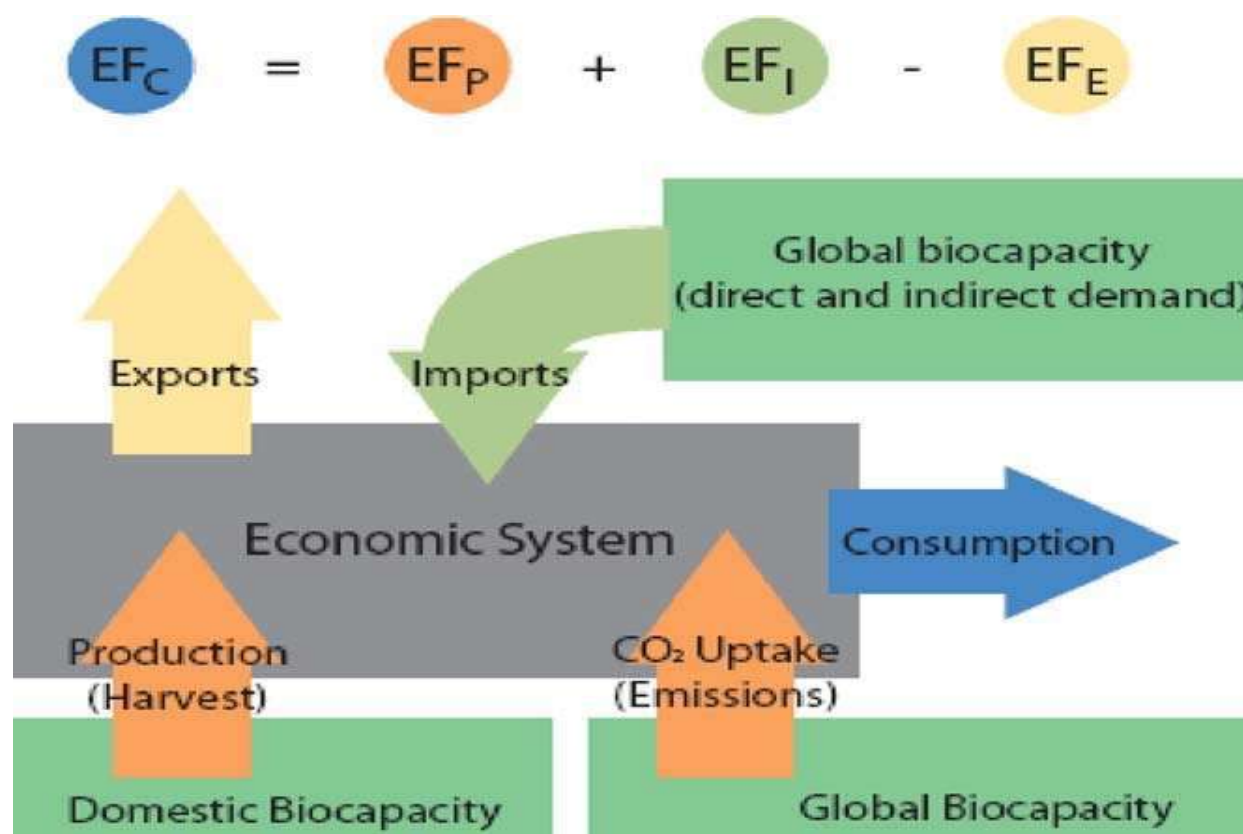
Data Sources: [National Footprint Accounts 2018 edition \(Data Year 2014\)](#); building on World Development Indicators, The World Bank (2016); U.N. Food and Agriculture Organization.

Growth in GDP vs. Ecological Footprint
2009 - 2013

Ekološki otisak - pokazatelj održivog razvoja

Sadržaj predmeta

- Osnovni pojmovi mikro i makro ekonomije
- Proizvodnja i proizvodni faktori
- Troškovi proizvodnje
- Tražnja i ponuda
- Sistem ekonomskih odnosa sa inostranstvom
- Koncept “održivog razvoja”
- **Tehnološke promene, tranzicija i globalizacija**

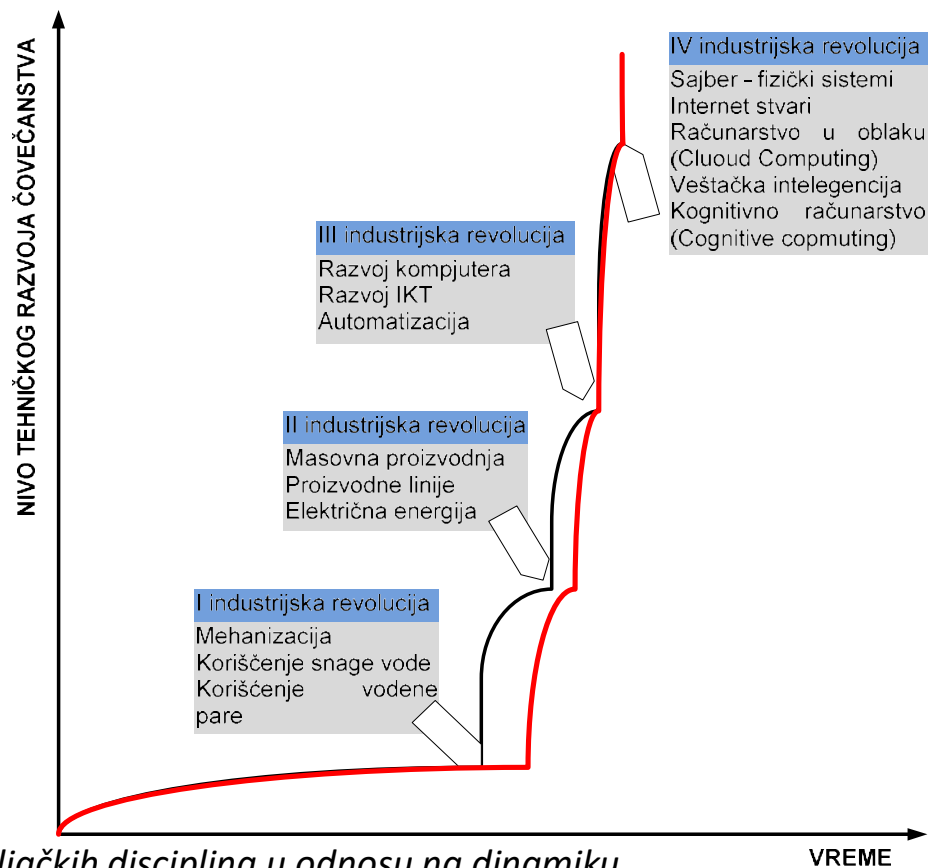
Tehnološke promene, tranzicija i globalizacija

dinamika
tehnološkog
razvoja

dinamika
razvoja
upravljačkih
disciplina

Dinamika razvoja upravljačkih disciplina u odnosu na dinamiku tehnološkog razvoja

Tranzicija

- Prelazak iz jednog stanja sistema u drugo.
- Najprisutnije u analizi prelaska iz jednog vida društvenog/ekonomskog uređenja u drugo
 - tehnološki jaz
 - kulturološki jaz
 - generacijski jaz
 - nemogućnost prilagođavanja

Globalizacija

IMF globalizaciju definiše kao: *“Rastuću globalnu ekonomsku međuzavisnost zemalja, kroz rastuću količinu i različitost prekograničnih transakcija roba i usluga, slobodne tokove međunarodnog kapitala, kao i kroz bržu i širu difuziju tehnologija.”*

Globalizacija

- Pozitivne posledice globalizacije:
 - Svet je postao globalno “selo” - brži transfer tehnologija i znanja
 - Mala i srednja preduzeća na međunarodnom tržištu
 - WWW - nova tržišta
- Potencijalne negativne posledice globalizacije:
 - model savremene eksploatacije
 - model savremenog kolonijalizma
 - izvor korupcije u nerazvijenim delovima sveta

Globalizacija

Etički pokret za globalizaciju ima sledeće ciljeve (Slack et al.,2010):

- Svet povezan tehnologijom i trgovinom mora se takođe povezati zajedničkim vrednostima, normama u poslovnom ponašanju i sistemom odgovornosti;
- Isticanje zajedničke odgovornosti za rešavanje globalnih izazova i afirmacija ideje da se naša zona odgovornosti ne završava na nacionalnim granicama
- Isticanje da su svi pojedinci jednaki po dostojanstvu i da osobe u siromašnim delovima sveta ne treba gledati samo kao objekte humanitarnog delovanja
- Potreba za skretanjem pažnje na različitost društvenih i ekonomskih uslova za žene i muškarce

Izvor: Nigel Slack, Stuart Chambers, Robert Johnston, Operations Management, Prentice Hall, 2010

CSR i SE

Pokušaj da se pronađe odgovor na izazove globalizacije:

“način na koji se odnosi između poslovanja i šireg društvenog okruženja trebaju da posmatraju, kako da im se pristupi i (ukoliko je to moguće) kako njima upravljati ?”

CSR i SE

- CSR - korporativna društvena odgovornost i
- SE - društveno odgovorno preduzetništvo
- CSR - odnosi se na kompanije
- SE - MSPi formirani isključivo za rešavanje određenih društvenih izazova
 - oblast ekologije, marginalizovanih društvenih zajednica, osoba sa posebnim potrebama

CSR i SE

CSR	SE
Smanjenje negativnog uticaja	Maksimalni pozitivni uticaj
Postepena inovacija	Transformaciona inovacija
Izdvojeno od osnovnog poslovanja	Deo osnovnog poslovanja
Reaktivnost	Pro-aktivnost
Uobičajno poslovanje	Istraživanje novih tržišta
Odgovori na trenutne potrebe	U susret izazovima sutrašnjice

Zavisnost od donacija - NGO

Nezavisnost od donacija - NPO

Održivost poslovanja - SE; CSR

CSR i SE

- *‘CSR se bavi načinom na koji kompanije upravljaju poslovnim procesom kako bi stvorili ukupan pozitivan uticaj na društvo’ (Mallen Baker, a writer, speaker and strategic advisor on CSR, www.mallenbaker.net)*
- *‘Korporativna Društvena Odgovornost je posvećenost kompanija da doprinesu održivom ekonomskom razvoju angažmanom prema zaposlenima, njihovim porodicama, lokalnoj zajednici i društvu u celini, kako bi se unapredili njihovi životi na način koji je dobar za poslovanje i za razvoj.’ (International Finance Corporation)*
- *‘CSR je koncept gde kompanije integrišu pozitivne društvene i ekološke aspekte u svojim poslovnim operacijama i u svojim interakcijama sa stakeholderima – na dobrovoljnoj osnovi’ (European Commission)*

CSR i SE

- Iako postoji tako puno definicija, prema Alexander Dahlsrud-u sa Norveškog Naučno-Tehnološkog Univerziteta skoro sve uključuju pet 'dimenzija' CSR-a:
 - Ekološka dimenzija
 - Društvena dimenzija
 - Ekonomska dimenzija
 - Dimenzija stejkholdera
 - Dimenzija dobrovoljnosti

} triple bottom line

Izvor: Dahlsrud, A. (2006) *How corporate social responsibility is defined: an analysis of 37 definitions*, *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, vol. 12, no. 2

CSR i SE

- 1 \$ na svakih \$9 investiranih u kompanije sa profesionalnim upravljanjem u SAD, sada uključuju i element „društveno odgovornog investiranja“. (Economist (2008) Just good business, 17 January 2008)
- 51 od 100 globalnih ekonomija nisu države, već korporacije ...prema tomekorporativna moć je značajno veća u odnosu na moć većine nacionalnih državnih uprava i igra dominantnu ulogu u sektorima značajnim za društvenu ekonomiju, posebno u zemljama u razvoju, koje mogu biti zavisne od uticaja kompanija.
- **Kratak primer: GAP kompanija**

Model podrške preduzetnicima

Primer: ProMujer.com Bolivia

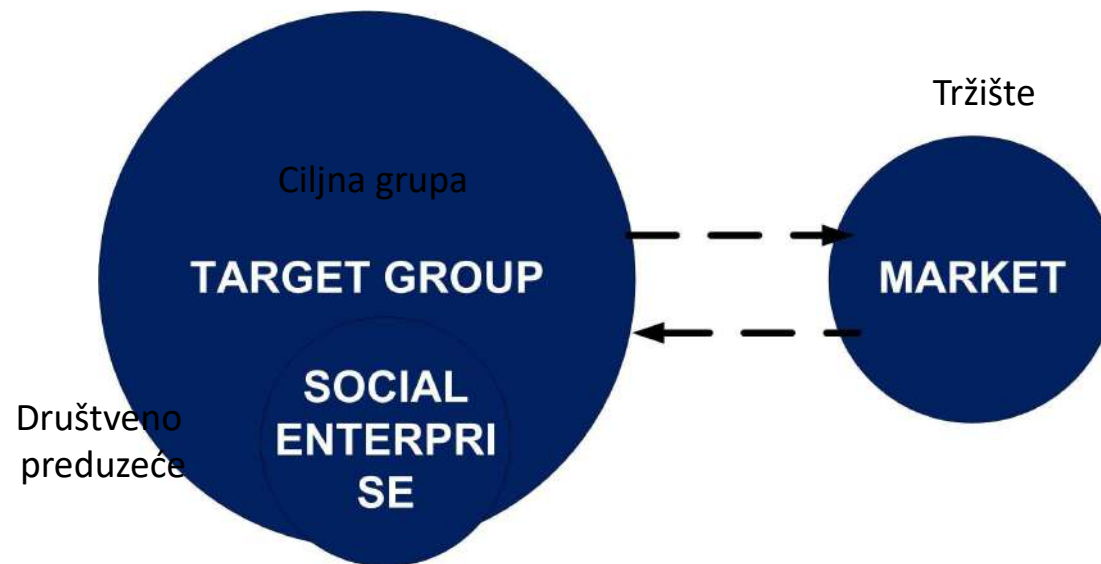
Model posredovanja na tržištu

Primer: Marketing Cooperative Blue Stone – Philippines - Maunt Pintubo, 1990.

Model zapošljavanja

Primer: "Kosmos" štamparija, BGD, Serbia

-Zapošljavanje teško zapošljivih grupa

-Slepi i slabovidni

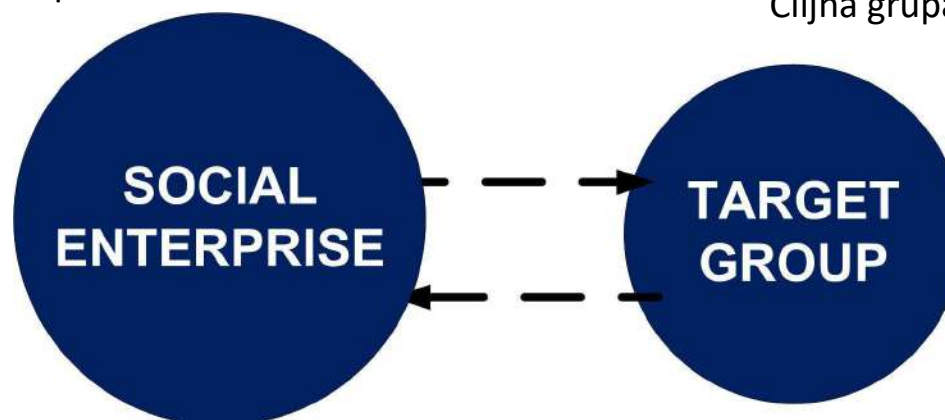
-35/67 zaposlenih.

Model direktnog učeša u ceni usluge ili proizvoda

Društveno preduzeće

Ciljna grupa

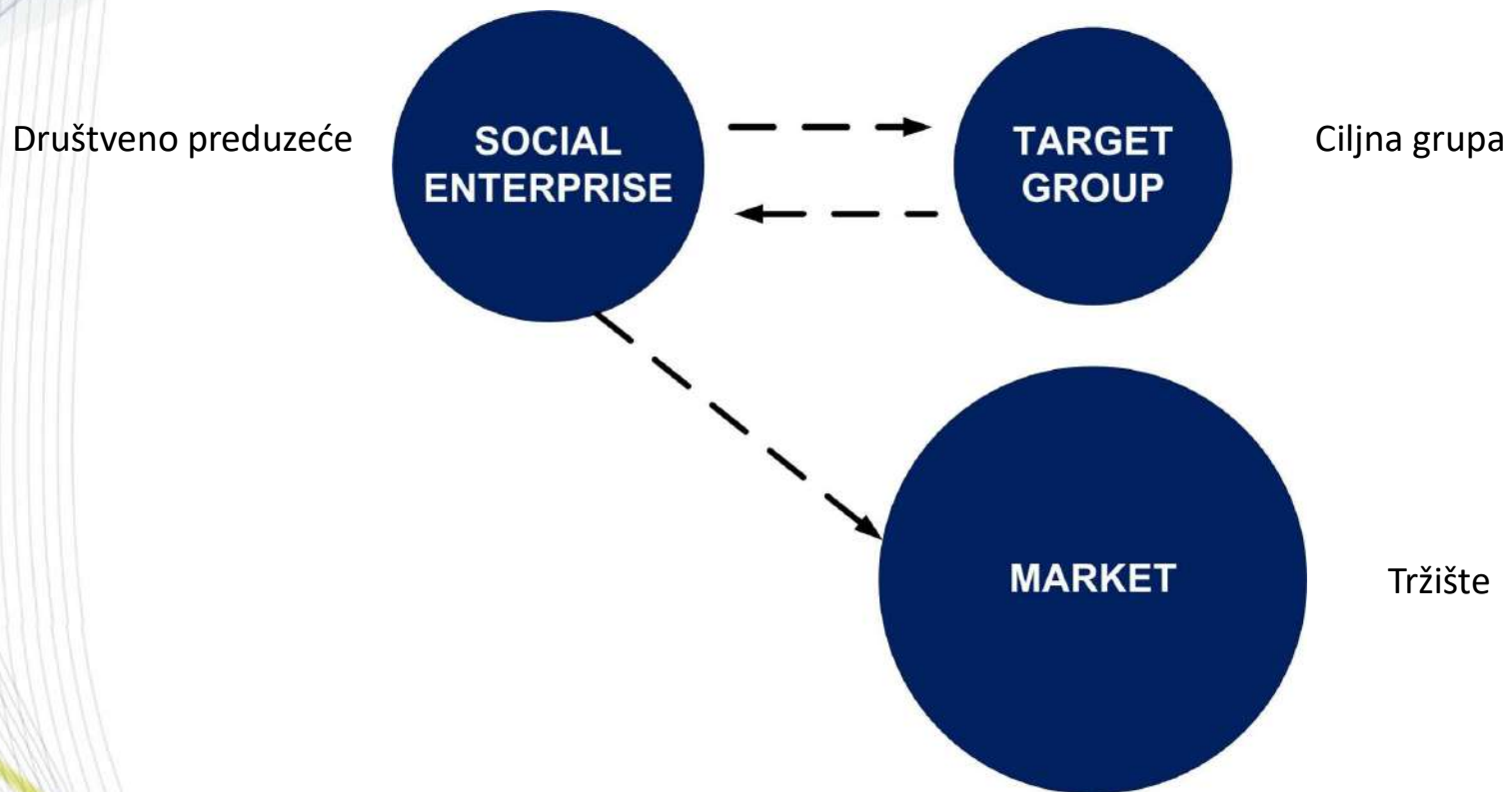

Primer: BookShare.org

- Manje of 5% knjiga su dostupne slepim i slabovidim ljudima
 - Audio i Braille (Brajev) format
- Benetech inicijativa (Silikonska dolina) <http://www.benetech.org/>
 - 50\$ registracija + 25\$/godišnja članarina
 - Više of 100.000 studenata u SAD

Model subvencije

Primer: Toms Shoes <http://www.toms.com/>

Vrste preduzeća

- Prema delatnosti (proizvodna, trgovinska, uslužna, finansijska, ...)
- **Prema veličini** (mikro <10 zaposlenih; mala < 50 zaposlenih; srednja < 250 zaposlenih; utiču i godišnji prihod kao i vrednost imovine)
 - mikro - poslovni prihod < 700 000 EUR i prosečna vrednost imovine do 350 000 EUR
 - mala - poslovni prihod < 8 800 000 EUR i prosečna vrednost imovine do 4 400 000 EUR
 - srednja - poslovni prihod < 35 000 000 EUR i prosečna vrednost imovine do 17 500 000 EUR

Vrste preduzeća

- **Prema vlasništvu** (***društva lica***: vlasničko preduzeće-inokosno preduzeće, ortačko društvo, komanditno društvo; ***društva kapitala***: društvo sa ograničenom odgovornošću, akcioanarsko društvo (kompanija, korporacija), javna preduzeća/društvena preduzeća; holding društva)